

GIÁO DỤC Ý THỨC CHỦ QUYỀN BIỂN, ĐẢO CHO HỌC SINH QUA DẠY HỌC LỊCH SỬ Ở TRƯỜNG PHỔ THÔNG

TS. TRẦN QUỐC TUẤN* - NGUYỄN THỊ HẢI TIÊN**

Giao dục (GD) ý thức chủ quyền biển, đảo đối với thế hệ trẻ nói chung, học sinh (HS) phổ thông (PT) nói riêng là nhiệm vụ chính trị quan trọng, đặc biệt trong tình hình hiện nay khi mà vấn đề Biển Đông ngày càng phức tạp, căng thẳng. Trong nhà trường PT, *Lịch sử* (LS) và *Địa lí* là hai môn học có ưu thế trong việc giáo dục (GD) ý thức chủ quyền biển, đảo cho HS. Bài viết trình bày những vấn đề liên quan đến GD ý thức chủ quyền biển, đảo cho HS qua dạy học LS ở trường PT.

1. Tình hình GD ý thức chủ quyền biển, đảo cho HS qua dạy học LS ở trường PT hiện nay

Bắt đầu từ năm học 2011-2012, Đảng và Nhà nước ta đã đẩy mạnh công tác GD, tuyên truyền, GD chủ quyền biển, đảo nước ta đến tận HS, sinh viên, giáo viên (GV), giảng viên; đồng thời, lồng ghép các nội dung GD tuyên truyền vào chương trình GD các cấp học, các trình độ đào tạo trong hệ thống GD quốc dân. Qua đó, nâng cao nhận thức về vị trí, tầm quan trọng của biển, đảo trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc cũng như tôn vinh những giá trị to lớn của biển, đảo và tính cấp thiết của việc bảo vệ chủ quyền biển, đảo cho họ.

Mới đây, Bộ GD-ĐT đã xác định nội dung về quần đảo Hoàng Sa, Trường Sa để đưa vào giảng dạy từ cấp tiểu học đến cấp THPT. Huyện Mộ Đức, tỉnh Quảng Ngãi là một trong những địa phương sớm đưa nội dung GD này vào trường học. Ngoài dạy lồng ghép trong các môn học, các trường học ở huyện Mộ Đức còn xây dựng bài giảng riêng về biển, đảo cho các tiết học lịch sử địa phương. Ngoài ra, còn tổ chức hoạt động ngoại khóa tìm hiểu về biển, đảo nói chung, quần đảo Hoàng Sa và Trường Sa nói riêng. Tại Đà Nẵng, năm học 2011-2012, nội dung về Hoàng Sa cũng được đưa vào trong các tiết học địa lí địa phương, lịch sử địa phương cho HS THCS và THPT. Từ năm học 2012-2013, Sở GD-ĐT Khánh Hòa triển khai giảng dạy nội dung về chủ quyền Trường Sa cho HS các trường THCS và THPT trên địa bàn tỉnh.

Như vậy, đến nay, việc đưa vấn đề chủ quyền biển, đảo vào dạy học vẫn đang trong quá trình nghiên

cứu, biên soạn và chỉ được thực hiện ở một số địa phương các tỉnh ven biển miền Trung, hi vọng trong thời gian tới, vấn đề này sẽ được triển khai rộng trên phạm vi cả nước.

2. Nội dung GD ý thức chủ quyền biển, đảo cho HS qua dạy học LS ở trường PT

Qua nghiên cứu tài liệu và tìm hiểu thực tế, chúng tôi đề xuất một số nội dung GD ý thức chủ quyền biển, đảo cho HS qua dạy học bộ môn LS ở trường PT bao gồm: + *Nhận thức quá trình xác lập chủ quyền biển, đảo*; + *Nhận thức tầm quan trọng của việc khai thác, bảo vệ chủ quyền biển, đảo*; + *Nhận thức chủ trương, chính sách của Đảng và Nhà nước ta về bảo vệ chủ quyền biển, đảo*; + *Nhận thức trách nhiệm của công dân trong việc bảo vệ chủ quyền biển, đảo*.

Những nội dung GD ý thức chủ quyền biển, đảo cho HS PT được thực hiện thông qua nhiều hoạt động khác nhau của nhà trường, trong đó có dạy học các môn học. LS là môn học có khả năng và ưu thế trong việc thực hiện các nội dung GD này.

3. Khai thác triệt để các sự kiện trong bài học LS nội khóa để GD ý thức chủ quyền biển, đảo cho HS

Trong chương trình môn LS ở trường PT từ tiểu học đến THCS, THPT hiện hành không có bài học nào trực tiếp đề cập đến chủ quyền biển, đảo nói chung, vấn đề Hoàng Sa, Trường Sa nói riêng. Tuy nhiên, trong quá trình dạy học, GV có thể sử dụng tài liệu nhằm cụ thể hóa một số sự kiện trong các bài học LS nội khóa có liên quan để GD cho HS ý thức về chủ quyền biển, đảo. Cụ thể như:

- Bài 24: "*Nước Cham-pa từ thế kỉ II đến thế kỉ X*" (LS 6) và Bài 14: "*Các quốc gia cổ đại trên đất nước Việt Nam*" (LS 10), đề cập đến hai quốc gia cổ Cham-pa, Phù Nam có ngoại thương đường biển phát triển, họ thường trao đổi, buôn bán với nhân dân Trung Quốc, Ấn Độ. Như vậy, ngay từ thời cổ đại, Việt Nam đã biết sử dụng biển để phát triển kinh tế.

* Khoa Lịch sử, Trường Đại học Quy Nhơn

** Học viên cao học, Khoa Lịch sử, Trường Đại học Quy Nhơn

- Bài 17: "Ngô Quyền và chiến thắng Bạch Đằng năm 938" (LS 6), Bài 9: "Nước Đại Việt thời Đinh - Tiền Lê" (LS 7), Bài 14: "Ba lần kháng chiến chống quân xâm lược Mông - Nguyên (thế kỉ XIII)" (LS 7), Bài 16: "Thời Bắc thuộc và các cuộc đấu tranh giành độc lập dân tộc" (LS 10), Bài 19: "Những cuộc kháng chiến chống ngoại xâm ở các thế kỉ X - XV" (LS 10),... đề cập đến những chiến công của quân dân ta trên sông và cửa biển Bạch Đằng vào các năm 938, 981 và 1288. Điều đó, chứng tỏ rằng ông cha ta ngay từ rất sớm đã có những hiểu biết về biển và đã vận dụng sự lên xuống của thủy triều để đánh giặc.

- Khi dạy học nội dung xây dựng và phát triển kinh tế từ thế kỉ X đến giữa thế kỉ XIX trong các bài: 9, 12, 15, 20, 23, 27 (LS 7) và các bài: 18, 22, 25 (LS 11), giáo viên cần sử dụng những tài liệu để khẳng định rằng các triều đại phong kiến Việt Nam đã biết dựa vào biển để xây dựng và phát triển kinh tế. Đặc biệt là việc xây dựng các cảng biển và việc phát triển thương nghiệp gắn liền với biển, hình thành nên các trung tâm buôn bán phồn vinh trên đất nước ta như Vân Đồn (Quảng Ninh), Phố Hiến (Hưng Yên), Hội An (Quảng Nam), Thị Nại (Bình Định),...

- Bài 24: "Cuộc kháng chiến từ năm 1858 đến năm 1873" (LS 8) và Bài 19: "Nhân dân Việt Nam kháng chiến chống Pháp xâm lược (Từ năm 1858 đến trước năm 1873)" (LS 11) có đề cập những kiến thức liên quan đến biển, đảo. Ví như, sự kiện người Anh định chiếm giữ đảo Côn Lôn (Côn Đảo) của Việt Nam nhưng không thành; liên quân Pháp - Tây Ban Nha đã dàn trận trước cửa biển Đà Nẵng để mở màn cho cuộc xâm lược đầu tiên nước ta. Trong Hiệp ước Nhâm Tuất (5/6/1862) có nội dung mà Pháp buộc triều đình Huế mở ba cửa biển là Đà Nẵng, Ba Lạt, Quảng Yên để cho thương nhân Pháp và Tây Ban Nha vào tự do buôn bán,... Các sự kiện trên chứng tỏ những nước dòm ngó và xâm lược Việt Nam đều ý thức được giá trị to lớn của vùng biển, đảo nước ta.

- Bài 28 (LS 9) và Bài 21 (LS 11): "Xây dựng chủ nghĩa xã hội ở miền Bắc, đấu tranh chống đế quốc Mĩ và chính quyền Sài Gòn ở miền Nam (1954-1965)", có đề cập trong quá trình xây dựng chủ nghĩa xã hội ở miền Bắc, Đảng và Nhà nước ta rất quan tâm đến việc xây dựng và mở rộng các cảng biển: Hải Phòng, Hòn Gai, Cẩm Phả,... phục vụ cho vận chuyển hàng hóa, giao lưu buôn bán.

- Bài 29: "Cả nước trực tiếp chiến đấu chống Mĩ, cứu nước (1965-1973)" (LS 9) và Bài 22: "Nhân dân

hai miền trực tiếp chiến đấu chống đế quốc Mĩ xâm lược. Nhân dân miền Bắc vừa chiến đấu vừa sản xuất (1965-1973)" (LS 12) có nêu sự kiện đế quốc Mĩ dựng lên "sự kiện vịnh Bắc Bộ" để lấy cớ tiến hành chiến tranh phá hoại miền Bắc nhằm tàn phá thành quả xây dựng chủ nghĩa xã hội và ngăn chặn sự chi viện của miền Bắc vào miền Nam, chứng tỏ từ thời kì này vấn đề chủ quyền biển, đảo đã bị kẻ thù lợi dụng để thực hiện mưu đồ đen tối.

- Bài 30: "Hoàn thành giải phóng miền Nam, thống nhất đất nước (1973-1975)" (LS 9) và Bài 23: "Khôi phục và phát triển kinh tế - xã hội ở miền Bắc, giải phóng hoàn toàn miền Nam (1973-1975)" có liên quan đến sự kiện: cùng với tiến công và nổi dậy giải phóng đồng bằng, đô thị quân dân ta đã lần lượt giải phóng các đảo biển ở miền Trung và miền Nam như: Cù Lao Chàm (Quảng Nam), Lý Sơn (Quảng Ngãi), Cù Lao Xanh (Bình Định), Phú Quý (Bình Thuận), Côn Đảo, Phú Quốc,...

- Bài 33: "Việt Nam trên con đường đổi mới đi lên chủ nghĩa xã hội (1986-2000)" (LS 9) và Bài 26: "Đất nước trên đường đổi mới đi lên chủ nghĩa xã hội (1986-2000)" (LS 12) có đề cập những sự kiện như: khẳng định tầm quan trọng của kinh tế biển đối với đất nước, hình ảnh xuất khẩu gạo tại cảng Sài Gòn, việc khai thác dầu mỏ trên Biển Đông,...

Như vậy, có nhiều sự kiện trong các bài học LS nội khóa ở trường phổ thông liên quan đến biển, đảo, GV cần chú ý khai thác các nguồn tài liệu để minh họa, làm sáng tỏ trong quá trình dạy học nhằm giúp HS nhận thức sâu sắc hơn về chủ quyền biển, đảo đã được khẳng định qua các thời kì LS; từ đó xác định trách nhiệm của mình trong việc giữ gìn, bảo vệ, xây dựng và phát triển biển, đảo của quê hương đất nước.

4. Tiến hành các hoạt động ngoại khóa LS nhằm GD ý thức chủ quyền biển, đảo, lòng yêu quê hương đất nước cho HS PT

1) **Tổ chức trao đổi, thảo luận.** Chủ đề trao đổi, thảo luận về biển, đảo rất phong phú, nổi bật như: - Hoàng Sa và Trường Sa là của Việt Nam; - Vai trò của biển, đảo trong đời sống người dân Việt Nam; - Tầm quan trọng của biển, đảo đối với sự phát triển kinh tế, quân sự?; - Giải pháp hiệu quả để giải quyết vấn đề Biển Đông; - Hành động thiết thực của HS góp phần bảo vệ chủ quyền biển, đảo hiện nay,...

2) **Kể chuyện, nói chuyện.** Có thể nêu một số câu chuyện mà HS cần biết như: nhân dân trên hai quần đảo Hoàng Sa và Trường Sa bảo vệ chủ quyền lãnh thổ; đời sống người lính trên biển, đảo; nguồn gốc của lễ Khao lề Thế lính, hay lễ Khao lề Tế lính,...

hoặc nói chuyện về biển, đảo có các chủ đề như: Hoàng Sa và Trường Sa là của Việt Nam; LS chủ quyền của Việt Nam trên Biển Đông,...

3) **Tổ chức các cuộc thi tìm hiểu**, như: "Biển, đảo quê hương", "Trường Sa và biển, đảo quê hương Khánh Hòa", "Thiết kế giao diện website biển, đảo Việt Nam", "Biên giới - Biển, đảo Việt Nam", "Tìm hiểu Biển Đông",... Ở các trường học, GV LS có thể áp dụng các cuộc thi này thông qua hoạt động ngoại khóa. Một trong những cuộc thi phổ biến ở trường PT là đồ kiến thức. Đây là một hình thức GD sinh động và hấp dẫn, có nhiều cách thức tổ chức như: đồ vui, trắc nghiệm, hái hoa dân chủ,... Tùy theo đối tượng cụ thể và điều kiện tổ chức mà lựa chọn cách thức cho phù hợp.

4) **Tổ chức dạ hội**. Chủ đề dạ hội rất phong phú, và tất nhiên vấn đề biển, đảo hiện nay là vấn đề "nóng", không thể bỏ qua. Ví dụ, với chủ đề: "Biển, đảo và chủ quyền của Việt Nam", được tiến hành như sau:

- **Nói chuyện về tình hình biển, đảo hiện nay**. Có thể là GV, hoặc khách mời là những người am hiểu về tình hình biển, đảo thực hiện với nội dung chủ yếu đề cập những diễn biến tình hình biển, đảo hiện nay và chúng ta nên làm gì trước tình hình đó. Trong quá trình nói chuyện nên trình chiếu những hình ảnh về biển, đảo như: hình ảnh người lính Hoàng Sa, Trường Sa; hình ảnh đời sống ngư dân,...

- **Phần văn nghệ về biển, đảo** gồm 4, 5 tiết mục được lựa chọn trước, trang phục, nội dung phù hợp với chủ đề biển, đảo (có thể là hát, kịch, múa,...). Đây là phần thi nhưng cũng là hoạt động góp phần tạo không khí cho buổi dạ hội biển, đảo, tặng sự hứng thú cho HS.

- **Phần thi tìm hiểu về biển, đảo** gồm 2 vòng thi: Trả lời nhanh và trò chơi ô chữ. Vòng thi trả lời nhanh chủ yếu đánh giá khả năng ghi nhớ và phản xạ trả lời nhanh với những câu hỏi, câu trả lời ngắn gọn. Trò chơi ô chữ nhằm đánh giá khả năng phán đoán, tư duy, liên hệ của HS với những câu hỏi buộc HS phải suy nghĩ.

- **Xem phim tài liệu về biển, đảo**. Hiện nay, có rất nhiều bộ phim tài liệu về biển, đảo, có thể trình chiếu cho HS xem bằng máy chiếu như: *Hoàng Sa - nỗi đau mất mát; Huyện đảo Trường Sa; 64 liệt sĩ hi sinh ở Trường Sa 14/3/1988*;... Nội dung của phim tư liệu phải đảm bảo ngắn gọn, sát nội dung chương trình và phù hợp với trình độ của HS.

5) **Tổ chức tham quan bảo tàng, nhà truyền thống biển, đảo** như: - Bảo tàng Viện Hải dương học (Nha Trang); - Nhà trưng bày đội Hoàng Sa Bắc

Hải ở Lý Sơn (Quảng Ngãi); - Một số bảo tàng có trưng bày hiện vật liên quan đến văn hóa biển như Bảo tàng Đà Nẵng, Bảo tàng Quảng Ngãi; - Đặc biệt, Bảo tàng Biển Nha Trang không chỉ là điểm tham quan du lịch mà còn là nơi cung cấp tri thức về biển cho rất nhiều đối tượng. Năm 2000, Bộ Văn hóa - Thông tin đã ra quyết định công nhận và xếp hạng Bảo tàng Biển Nha Trang là bảo tàng loại 2.

6) **Công tác công ích xã hội**: - Tổ chức cho HS sưu tầm tài liệu, hiện vật liên quan đến chủ quyền biển, đảo; - Nhà trường và địa phương tổ chức các cuộc triển lãm về biển, đảo để HS có cái nhìn tiệm cận, chân xác nhất những sự vật, hiện tượng của biển, đảo; - Vận động, tuyên truyền HS tham gia bảo vệ môi trường biển, như: thành lập đội tình nguyện xanh; đội thanh niên xung kích; đội tuyên truyền măng non bảo vệ môi trường; mô hình tổ hợp tác, hợp tác xã thanh niên bảo vệ khu du lịch biển; thành lập đội tự quản vệ sinh môi trường du lịch, thanh niên tham gia trồng rừng chắn sóng, chắn cát... Các trường PT có thể áp dụng những hình thức này vào các hoạt động ngoại khóa. □

Tài liệu tham khảo

1. Monique Chemillier - Gendreau. **Chủ quyền trên hai quần đảo Hoàng Sa và Trường Sa** (Nguyễn Hồng Thao dịch). NXB. *Chính trị quốc gia*, H.1998.
2. Bộ Ngoại giao. **Giới thiệu một số vấn đề cơ bản của Luật Biển ở Việt Nam**. NXB *Đại học sư phạm*, H. 2004.
3. Lưu Văn Lợi. **Cuộc tranh chấp Việt - Trung về hai quần đảo Hoàng Sa và Trường Sa**. NXB *Công an nhân dân*, H. 1995.
4. Nguyễn Quang Thắng. **Hoàng Sa - Trường Sa lãnh thổ Việt Nam nhìn từ Công pháp quốc tế**. NXB *Tri thức*, H. 2008.
5. Đặng Việt Thủy - Đậu Xuân Luận. **Tìm hiểu về biển, đảo Việt Nam**. NXB *Quân đội nhân dân*, H. 2009.
6. Sách giáo khoa lịch sử từ lớp 6 đến lớp 12 (chương trình chuẩn). NXB *Giáo dục Việt Nam*, H. 2012.

SUMMARY

Island sovereignty is inviolable. It is a basic principle in the law of Vietnam and International law. Protect sovereignty island is the obligation of every citizen of the country. Education sovereignty sense of the sea island for the younger generation in general, high school students in particular, is an important political task, especially in the current situation, when the East Sea is more complicated and strained. The article will be define contents and propose forms, measures to education sovereignty sense of the sea island for students through teaching history in school.